

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

GAZETECİLİK

BASINDA MESLEK ETİĞİ

Ankara, 2013

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. BASINDA ETİK KAVRAMI	3
1.1. Etik Kavramı	3
1.2. Basın Etiği	4
1.3 Meslek Etiğinin Önemi	5
1.3.1. Özgürlük ve Sorumluluk	5
1.3.2. Kamu Yararı	5
1.3.3 Basının Tarafsızlığı	6
1.3.4 Basının Kişilik Hakları ve Özel Yaşama Saygısı	6
1.3.5. Basının Dürüstlüğü	7
1.4. Basın Meslek İlkeleri	7
1.5. Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları	8
UYGULAMA FAALİYETİ	12
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	14
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	16
2. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE BASINDA ÖZDENETİM KURULUŞLARI	16
2.1. Basın Özgürlüğü	16
2.2. Basında Öz Denetim Kuruluşları	19
2.2.1. Gönüllü Kuruluşlar	19
2.2.2. Kanunla Kurulan Kuruluşlar	20
2.2.3. Ombudsman (Kamu Denetçisi-Vatandaş Koruyucusu)	21
2.2.4. Türkiye’deki Öz Denetim Uygulamaları	21
2.3. Mesleki Kuruluşlar	25
2.3.1. Cemiyetler	25
2.3.2. Sendikalar	25
2.3.3. Dernekler	26
2.3.4. Diğer Örgütlenmeler	27
2.3.5. Gazetecilikte Uluslararası Örgütlenmeler	27
UYGULAMA FAALİYETİ	28
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	30
MODÜL DEĞERLENDİRME	32
CEVAP ANAHTARLARI	34
KAYNAKÇA	35

AÇIKLAMALAR

ALAN	Gazetecilik
DAL/MESLEK	Ortak Alan
MODÜLÜN ADI	Basında Meslek Etiği
MODÜLÜN TANIMI	Mesleğinizle ilgili kuruluşları tanıyabilmek ve meslek etiğine uygun davranabilmek için gerekli olan bilgi ve becerilerin verildiği öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Fikir Hakları modülünü almış olmak
YETERLİK	Basında meslek etiği gereklerine uymak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu Modül ile Mesleğinizle ilgili kuruluşları tanıyabilecek ve meslek etiğine uygun hareket edebileceksiniz. Amaçlar 1. Meslek etiğiyle ilgili ilkelere uygun davranabileceksiniz 2. Mesleki etikle ilgili kuruluşları eksiksiz değerlendirebileceksiniz
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Tam donanımlı gazetecilik ve iletişim laboratuvarı, sınıf ortamı Donanım: Projeksiyon cihazı, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası gazeteler, TV, radyo, <i>internet</i>
ÖLÇME VE DEĞERLERDİRME	Modülün içinde yer alan, her faaliyetten sonra verilen ölçme araçları ile kazandığınız bilgileri ölçerek kendi kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen, modülün sonunda, size ölçme aracı (test, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Kitle iletişim araçları; toplumu bilgilendirmek ve olaylardan haberdar etmek, sağlıklı bir kamuoyunun oluşturulmasına katkıda bulunmak, toplumun boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek gibi önemli görevler üstlenmektedir. Kamuoyunun düşüncelerini, isteklerini ve eleştirilerini yöneticilere ulaştırmak, yöneticilerin de mesajlarını kamuoyuna iletmek açısından kitle iletişim araçları, çağdaş demokratik sistemin vazgeçilemez unsurları arasındadır.

Yüklenmiş olduğu sorumluluklar nedeniyle medya, toplumsal bir görev üstlenmiştir. Medyanın bu görevini yerine getirebilmesi için çeşitli hak ve özgürlüklere sahip olması gerekir. Basın özgürlüğü olarak tanımlanan bu hak ve özgürlükler, demokrasinin de vazgeçilemez özgürlüklerindendir.

Kamu görevi yapan medyanın baskı ve sansürden korunmasının yanı sıra kendi yapısından kaynaklanan ve itibarını sarsarak temel işlevlerini yerine getirmesini engelleyen unsurları da kendi çabasıyla ortadan kaldırması gerekir. Yani basın, hem özgür olmalı hem de bu özgürlüğün başka amaçlarla istismar edilmesini önleyecek bazı kurumlara sahip olmalıdır. Bunu sağlamanın en iyi yolu, medyanın kendi kendini denetlemesi olan öz denetim (otokontrol) mekanizmasıdır. Basında öz denetim uygulamalarının başarılı olmasının koşulu ise, bu sistemi uygulayacak olan basın mensuplarıdır.

İşte bu modülle sizlere basın özgürlüğünün getirdiği hak ve sorumlulukların bilincinde, mesleğinizle ilgili etik kuralların gereklerini yerine getiren birer basın mensubu olarak yetişebilmeniz için gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırmak amaçlanmaktadır.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Mesleğinizin etik ilkelerini ve bu ilkelere uymanın gerekliliğini öğrenecek ve meslek etiğiyle ilgili ilkelere uygun davranabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- 1954 Bordeaux Bildirgesi, 1971 Münih Bildirgesi ve 1993'te Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan basın etiği ile ilgili metinleri araştırarak sınıf ortamında arkadaşlarınızla birlikte inceleyiniz.
- İlinizde faaliyet gösteren bir basın kuruluşunu ziyaret ederek çalışanlarının basın etiği hakkındaki görüşlerini alınız.

1. BASINDA ETİK KAVRAMI

1.1. Etik Kavramı

Ahlak, toplumda yerleşmiş değer yargılarıdır. Ahlaka aykırı davranış zararlıdır. Ahlaka aykırı davranış “zararlı” olduğu için “kötüdür”. Ahlak normlarının kontrol aracı ise vicdandır. Vicdan, bazı ahlak normlarının içten, doğru ve zorunlu olarak kabul edilmesi ve bu kuralların ihlali hâlinde bir sorumluluk duygusunun meydana gelmesi demektir. Bu nedenle, ahlak kurallarının uygulanması herhangi bir kurum ve kuruluşun kontrolüne değil, insanın kendi vicdanının kontrolüne bağlıdır. İnsanın kabul ettiği ahlak kurallarının denetleyicisi, insanın kendisidir.

Etik ise ahlak kurallarını ve bunların nitelikleriyle uygulamalarını konu alan bilim dalıdır. Birey davranışlarıyla ilgili kullanılan ahlak terimlerini ve kurallarını incelemekte, ahlaki tutumların ardındaki yargıları ele almaktadır. Etiğin konusu ahlaktır. Etiğin sorunsalı ise ahlakın açıklanması ve buna bağlı olarak ilkelerin saptanması, ahlaki bir disiplin ya da yaklaşımın elde edilmesi çabasıdır. Ahlak öğretilerinde ortaya çıkan ayrılıklar, temelde iyi ve kötünün tanımlanmasındaki farklı yaklaşımlar sonucu belirlenmektedir.

Ahlakın ilgisiz kaldığı insani davranış alanı yoktur. Mesleklerin toplum içinde bir görevi vardır. Meslekler, ancak toplum için yararlı oldukları ölçüde meşru olurlar. Topluma “zarar” verildiği anda, topluma kendisini savunma hakkı ve görevi verilmiş olur. Basın mesleği de bu kuralın dışında kalmaz.

1.2. Basın Etiği

Basında haberci olarak çalışanların mesleki etkinliklerindeki ilkeler ve kurallar olarak tanımlanabilir. Basında ahlak konusu, 20. yüzyılın başlarında ve çağdaş kitle iletişim araçlarının geliştirildiği Batılı ülkelerde gündeme gelmiştir.

Pek çok ülkede, basının kendini denetlemesi yolunda atılan adımlar genellikle “Basın Ahlakı” çerçevesinde ele alınmaktadır. Öz denetim bir yandan özgürlük diğer yandan ise ahlak çerçevesinde değerlendirilmek istenmektedir. Aslında meslek ahlakı konusu ve sorunu, ilk çağlardan günümüze kadar hemen hemen her toplumda görülen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokrasilerde, kamuoyunu yönlendiren ve toplumu bilgilendirme görevi olan medya, bu görevini yaparken her şeyden önce toplumun güvenine sahip olmalıdır. Medyanın sahip olduğu gücün; demokrasi, hukuk devleti, kişi hak ve hürriyetleri ve toplum yararına kullanılması gerekir. Bu gücün kötüye kullanılmasının önüne geçilmelidir. Bu nedenle basın, kendi içinde çeşitli mesleki ilkeler oluşturarak mensuplarının bu ilkelere uymasını sağlamaya çalışmıştır. Meslek ilkelerinin geçerli ve etkili olabilmesi için öncelikle basın mensuplarının maddi çıkarlara alet olmamaları gerekmektedir.

Ahlak yasaları; onur yasaları, basın yasaları, gazetecinin haklarına ve yükümlülüklerine ilişkin bildirimler, gazetecilik kuralları gibi farklı isimler altında birçok ülkede mevcuttur. Söz konusu ahlak yasalarının bazıları, İtalya gibi ülkelerde kamu makamlarınca düzenlenmektedir fakat ülkelerin birçoğunda ahlaki kurallar bizzat basın tarafından tanımlanmaktadır.

Fotoğraf 1.1: Gazetecilerin protestosu

Ahlak kurallarının yaptırım gücünün fazla olmaması uygulanmadıkları anlamına gelmez. Özellikle Batı’da, meslek örgütlerinin herhangi bir yaptırıma başvurmamasına rağmen kendi ahlak kurallarını saptamış gazetelerin bu kurallara uymayan muhabirlerini işten çıkarmakta tereddüt etmedikleri gözlenmektedir. Ahlak kuralları ile ilgili başka bir nokta ise bu kuralların sadece muhabirleri değil; köşe yazarı, yazı işleri sorumluları ve işvereni de bağlamasının gerekliliğidir.

1.3 Meslek Etiğinin Önemi

Dünyada ve ülkemizde siyasi otorite, basına bazı olanak ve ayrıcalıklar tanıdığı gibi ağır veya hafif cezai yaptırımlar da koyabilmektedir. Gazeteciler, öz denetim sistemlerini kurarak devletin basına karışmasını önlemeyi, meslek ahlakını korumayı ve basına saygınlık kazandırmayı amaçlamışlardır.

Öz denetim kuruluşlarının oluşmasında temel kaynak, 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" olmuştur. Bu beyannamelerde kişi haklarına saygı ve kamu düzeninin korunması esas alınmıştır. Daha sonra UNESCO tarafından, basın ahlak ilkeleri yönünde yeni kurallar ortaya konmuştur. 1954 Bordeaux Bildirgesi, 1971 Münih Bildirgesi ve 1993'te Avrupa Konseyi'nde hazırlanan aynı yöndeki metin, Avrupa'da, tüm kıtayı kapsayacak biçimde bir gazetecilik etiğı oluşturulması çabasının üç önemli temel taşıdır.

Dünyada ilk "Basın Ahlak Yasası" Birinci Pan Amerikan Basın Konferansı'nda kabul edilmiştir. Gerek bu konferansta kabul edilen gerekse UNESCO tarafından ortaya konan ilkeler birbiriyle benzerlik taşır. Bu kurallardan bazıları; dürüstlük, objektiflik, haberlerin doğruluğunu araştırmak, olayları kışkırtmamak, olayları gizlememek, düşünce özgürlüğünü savunmak, savaş çığırtkanlığı yapmamak, uydurma ve abartılmış haber yayınlamamak, kişinin özel hayatına saygı göstermek, özel yararlar sağlamamaktır.

1.3.1. Özgürlük ve Sorumluluk

Özgürlüklerin kötüye kullanılmasına karşı en etkili silah, bu özgürlüklerden yararlanan kişilerin faaliyet ve davranışlarından duyacakları sorumluluktur. Burada gazetecilik mesleğinin niteliğı oldukça önem kazanmaktadır. Çünkü toplumlar üzerinde çok büyük bir güç olan medyayı yönlendirenler, gazetecilerdir.

Gazetecilerin yönelmesi gereken bir dizi ortak değerden söz edilebilir. Bu değerler, meslek ilkeleri, onur ilkeleri ve etik ilkeler olarak isimlendirilmektedir. Bunlara genel olarak gazetecilik kodları denilebilir.

1.3.2. Kamu Yararı

Fotoğraf 1.2: Gazetecilerin kamu yararı için zor koşullarda çalışması

Haberi oluşturan en temel unsur, kamu yararadır. Haberin hazırlanmasında ve sunulmasında, halkın haber alma ve bilgi edinme hakkına geçerlilik kazandıran "kamu yararı" gözetilmemiş; bunun yerine ticari kaygılar, sübjektif ve konjonktürel etkiler ön plana çıkmışsa haberin temel ögesi olan "kamu yararı" yok sayılmış demektir.

Habere konu olan bazı olaylarda, kişilik haklarına saldırıda bulunulmuş olsa dahi kişinin hakları feda edilebilir. Yani kamu yararı, kişilik haklarından daha üstün tutulabilir. Bu seçim açısından en önemli koşul, haberin verilmesinde bir kamu yararı bulunmasıdır. Kamu yararı yoksa gazeteci için "haber verme hakkından" söz edilemez.

Haber, kamunun ilgisini çekecek nitelik taşımalıdır. Bilinmesinde kamu yararı olmayan bir haber, kamunun ilgisini ya da merakını çekse bile haber verme hakkının koşulu sayılmayabilir.

1.3.3 Basının Tarafsızlığı

Gazeteci, haberlerini tarafsız yazmak zorundadır ancak köşe yazarlarının tarafsız olması beklenemez. Köşe yazarlarının da köşelerini kişisel çıkarları için meslek ahlakına aykırı bir şekilde kullanmamaları gerekir.

Basının tarafsızlığı; toplumun doğru, güvenilir şekilde bilgilendirilmesi ve kamuoyunun sağlıklı oluşması açısından büyük önem taşımaktadır.

1.3.4 Basının Kişilik Hakları ve Özel Yaşama Saygısı

Kişilik haklarını, “kişinin toplum içindeki saygınlığını, kişiliğini serbestçe geliştirilmesini sağlayan öğelerin tümü üzerindeki hakları” olarak tanımlamak mümkündür. Kişilik hakları, kişiye bağlı haklardan olduğundan, başkasına devredilemez. Bu haklardan kural olarak vazgeçilemez. Kişinin onur ve saygınlığını ortadan kaldıran ya da zedeleyen tüm saldırılar “kişilik hakkına saldırı” olarak kabul edilir.

Kişinin yaşam çevresi üçe ayrılır:

- **Kişinin ortak yaşam alanı:** Kişinin topluma açık yaşam alanıdır. Bu alanla ilgili haber yapılması hukuka aykırı nitelik taşımaz.
- **Kişinin özel yaşamı:** O kişinin, sadece çevresi tarafından bilinen yaşamıdır. **Kişinin gizli yaşamı:** Kişinin sadece kendisi için saklı tuttuğu, başkalarından gizlediği yaşam alanıdır. Ancak o kişinin iznine bağlı olarak öğrenilme hakkı vardır.

Özel yaşamın ihlali, kişinin özel yaşamına isteği ve izni dışında müdahale edilmesidir. Özel yaşamın gizliliğini ihlal eden fiiller, hukuka aykırı nitelik taşır. Özel yaşamla ilgili bilgiler, kişinin rızası olmaksızın yayımlanamaz.

1.3.5. Basının Dürüstlüğü

Zaman zaman bazı basın mensupları, kişisel menfaatleri için basın ahlak kurallarına ve dürüstlüğü aykırı tutumlar içine girmişlerdir. Örneğin; İngiltere'nin saygın gazetelerinden Times, yanlış, kasıtlı haberler yazmış, haberlerden zarar gören kişi ve kuruluşlar cevap ve düzeltme haklarını kullanmak istediklerinde yayımlamak için para talep etmiştir. Fakat daha sonra Times, bu yanlış tutumundan vazgeçerek bugünkü saygınlığını kazanmıştır.

Basının dürüstlüğü için gazetecilerin mesleklerini kullanarak kişi ve kurumlardan maddi kazanç sağlamamaları gerekir.

1.4. Basın Meslek İlkeleri

Evrensel basın meslek ilkeleri şöyle sıralanmıştır:

1	Yayınlarda hiç kimse ırkı, cinsiyeti, sosyal düzeyi ve dinî inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.
2	Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz.
3	Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez.
4	Kişi ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.
5	Kişilerin özel yaşamı -kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında- yayın konusu olamaz.
6	Soruşturulması gazetecilik imkânları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olunmaksızın yayımlanamaz.
7	Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayımlanamaz.
8	Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.
9	Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse “suçlu” ilan edilemez.
10	Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.
11	Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın, kamuoyunu kişisel, siyasal, ekonomik vb. nedenlerle vanıltmayı amaçladığı hâller bunun dışındadır.

12	Gazeteci; görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.
13	Şiddet ve zorbalığı özendirici yayın yapmaktan kaçınılır.
14	İlân ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.
15	Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.
16	Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip haklarına saygı duyarlar.

1.5. Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları

Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin hazırladığı “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” nde gazetecilerin doğru davranış kuralları şu başlıklar altında ele alınmıştır:

➤ **Haber-yorum**

Salt haberle yorum ve görüş ayrımı açık yapılmalı, okurun ve izleyicilerin neyin haber, neyin yorum olduğunu kolayca seçebilmesini sağlamalıdır.

➤ **Fotoğraf-görüntü**

Fotoğraf veya görüntünün güncel olup olmadığı açık biçimde belirtilmeli, canlandırma görüntülerde de bu, seyircinin fark edebileceği şekilde ifade edilmelidir.

➤ **Haber-ilan (reklam)**

Haber ve yorum metinleri veya görüntüleri ile ilan-reklam amaçlı metinlerin ayrımı hiçbir karışıklığa yer vermeyecek şekilde yapılmalıdır.

➤ **Yargı**

Hazırlık soruşturması sırasında soruşturmayı zaafa uğratan, yönlendiren tarzda haber verilmesinden kaçınılmalıdır. Yargılama sürecinde de haberler her türlü ön yargıdan uzak ve kesinlikle doğruluğundan emin olunarak sunulmalıdır. Gazeteci, yargı sürecinde taraf olamaz. Ne haberin verilisinde ne de başlık ve benzeri sunuşlarda bu durum değişmez.

Mahkeme kararı kesinleşmedikçe, bir zanlı veya sanık suçlu ilan edilemez. Haberlerde ve yorumlarda zanlı suçluymuş gibi değerlendirmeler yapılamaz.

➤ **Çocuk**

Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda sanık, tanık ya da mağdur olsun 18 yaşından küçüklerin isimleri ve fotoğrafları yayımlanamaz. Çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan

sorumlu bir başkasının izni olmadan çocukla röportaj yapamaz ve çocuğun görüntüsünü almaya çalışmaz.

➤ **Cinsel saldırılar**

Cinsel saldırı mağdurlarının fotoğrafları, görüntüleri veya kimlikleri açık kamu yararı olmadıkça yayımlanamaz.

➤ **Kimlik veya özel durum**

Açık kamu yararı olmadıkça ve olayla doğrudan ilgisi, bağlantısı bulunmadıkça bir insanın davranışı veya işlediği suç, onun ırkına, milliyetine, dinine, cinsiyetine, cinsel eğilimine, hastalığına yahut fiziksel, zihinsel özrürlü olup olmamasına dayandırılmaz. Kişinin bu özel durumu alay, hakaret, ön yargı konusu yapılamaz.

➤ **Sağlık**

Sağlık konusunda sansasyondan kaçınmalı insanları umutsuzluğa veya sahte umutlara sevk edecek yayın yapılmamalıdır. İlaç tavsiyesinde mutlaka uzmana danışılmalıdır. Hastanelerde araştırma yapan bilgi ve görüntü almaya çalışan gazeteci, kimliğini belirtmek ve girilmesi yasak bölümlere ancak yetkililerin izniyle girmek zorundadır. Aynı şekilde yetkilinin, hastanın yahut yakınının izni olmaksızın hastane ve benzeri kurumlarda her türlü yolla ses ve görüntü alınmamalıdır.

➤ **Hediye**

Kararlarla ve yayınlarla ilgili ön yargı, kuşku yaratacak her cinsten kişisel hediye ve maddi menfaat reddedilmelidir.

➤ **Müessese çıkarı**

Gazetecinin bir basın- yayın organındaki işlevini, “Hak ve Sorumluluk” bildirgesindeki hakları, sorumlulukları ve görevleri belirler. Gazeteci bu mesleki çerçeve ile yayın organının çizgisi dışında müessese çıkarı söz konusu olsa dahi hiçbir faaliyete gönüllü yahut zorla katılamaz.

➤ **Öz eleştiri**

Gazeteci ile basın- yayın organları, tekzip ve cevap hakkı gibi zorunlulukların dışında da, yanlışları düzeltmek ve öz eleştiri yapmakla yükümlüdür.

➤ **Taraf olma**

Gazeteci ve yayın organı, her ne nedenle ve her ne biçimde olursa olsun, taraf olmadıkları bir olaydaki konumlarını kamuoyuna açıkça belirtmelidir. Yayın organı yahut yorumcu; siyasi, ekonomik ve toplumsal tercihlerinin doğrultusunda yayın yapabilir. Bu durumda da bu tavır açıkça ortaya koyulmalı ayrıca haber-olay ayrımı kesin biçimde yapılmalıdır.

➤ **Özel hayat**

Asıl olan kamu yararıdır. Özel hayatın gizliliğinin geçersiz sayılabileceği başlıca konular şöyle sıralanabilir:

- Büyük bir suç veya yolsuzluk üstüne araştırma ve yayın
- Toplumu kötü etkileyici bir tutumla ilgili araştırma ve yayın
- Toplumun güvenliğinin ve sağlığının korunması
- İlgili kişinin sözleri veya eylemleri sonucu halkın yanıltılmasının, yanıltılmasının veya yanlış yapmasının engellenmesi

Bu durumlarda dahi özel hayatın kamuya açılan kesiti mutlaka konuyla doğrudan ilgili olmalı veya ilgili kişinin özel hayatının onun kamusal faaliyetlerini de etkileyip etkilemediği gözetilmelidir.

➤ **Bilgi-belge**

Doğrudan kamu yararı olmadıkça, sahibinin izni dışında belge, fotoğraf, ses veya görüntü alınamaz. Kamu çıkarı söz konusu olduğunda dahi yukarıdakilerin başka hiçbir şekilde elde edilemeyeceğine kesin kanaat getirmiş olması gerekir.

➤ **Yıldırma, tehdit, ısrar**

Gazeteci; bilgi veya görüntü almak için tehdit, şantaj gibi yıldırama yollarıyla hırpalama, zorlama gibi yöntemlere başvurmaz. Açık kamu yararı olmadıkça gazeteci; bilgi, ses ve görüntü için muhatabı istemediği hâlde zorlayıcı olamaz ve özel hayatla ilgili mekânlarda izinsiz bulunamaz.

➤ **Haber için para**

Açık ve kesin kamu yararı olmadıkça, gazeteci belge ve görüntü temini amacıyla bir başka suçla ilgili sanık, tanık veya onların yakınlarına para veremez.

➤ **Sarsıcı durumlarda**

Üzüntü, sıkıntı, tehlike, yıkım, felaket veya şok hâlindeki insanlar söz konusu olduğunda gazetecinin olaya yaklaşımı ve araştırması insani olmalı, gizliliklere riayet ederek duygu sömürsünden kaçınmalıdır.

➤ **Suçlu yakınları**

Gazeteci; sanıkların yahut suçluların akrabalarını, yakınlarını, olayla ilgileri olmadıkça veya olanın doğru anlaşılması için gereği bulunmadıkça teşhir etmez.

➤ **Ekonomik, mali bilgi**

Kanunlarla yasaklanmış olmasa dahi gazeteci elde ettiği ekonomik-mali bilgileri geniş biçimde yayımlamadan önce, kendisinin veya yakınlarının menfaati için kullanamaz. Gazeteci, kendinde veya yakınlarında bulunan hisse senedi ve benzeri mali araçlar konusunda yayın organındaki sorumluları, bu menkul kıymet sahipliği hakkında doğru bilgilendirmediği sürece yayın yapamaz. Gazeteci, hakkında haber veya yorum yazdığı ya da yazacağı menkul veya gayrimenkul kıymetlerin doğrudan veya dolaylı alım satımını yapamaz.

➤ **Ambargo**

Gazeteci, kendi çabasıyla elde etmedikçe bir kaynağın verdiği bilgi veya belgenin yayımlanma tarihi konusunda onun arzusuna uyar. Gazeteci; röportaj, haber, yorum veya görüntüyü, yayın şekli ne olursa olsun hazırladığı yayın organındaki sorumlular dışında, kaynağı da dâhil kimseye denetletirmekle yükümlü değildir.

➤ **Rekabet**

Gazeteci, rekabet nedeniyle de olsa bir başka gazeteciye bilinçli ve açık olarak mesleki bakımdan zarar vermekten kaçınır. Bir meslektaşının yayını engelleyici davranışlarda bulunamaz.

➤ **Özdeşleşme**

Gazeteci, ihtisas alanı ne olursa olsun öncelikle gazetecidir. Polis muhabiri, polis yahut sözcüsü; spor muhabiri, kulüp yöneticisi yahut sözcüsü; herhangi bir partiden sorumlu muhabir, onun üyesi yahut sözcüsü gibi davranamaz, yayın yapamaz.

UYGULAMA FAALİYETİ

1. Bir başka gazetenin haberini noktası virgülüne kadar kendi özel haberiymiş gibi yayımlamak
2. Üvey babanın cinsel tacizine uğrayan 15 yaşındaki bir genç kızın kimliğinin anlaşılabileceği şekilde fotoğraf ve bilgileri yayımlamak
3. Gizli kalması şartıyla verilen bilgileri yayınmamak
4. Bir inşaat alanında izinli olarak gerçekleştirilen ağaç kesimini “izinsiz ağaç kıyımı” şeklinde yayımlamak.

Yukarıda verilen bilgileri okuduktan sonra uygulama faaliyetini gerçekleştiriniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Basında mesleki etik ilkelerin işlememesi durumunda yaşanabilecek sonuçları sıralayınız.	➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine dönerek tekrar ediniz.
➤ Gazetecilerin görevlerini yaparken dikkat etmeleri gereken kurallara uymamaları sonucu yaşanabilecek durumları sıralayınız.	➤ Dikkatli olunuz. ➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine geri dönerek tekrar ediniz.
➤ Gün içerisinde medyada (yazılı, sözlü, görsel ve işitsel vb.) yer alan haberleri basın meslek ilkeleri açısından inceleyiniz.	➤ Dikkatli olunuz. ➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine dönerek Basın Meslek İlkeleri’ni tekrar ediniz.
➤ Yukarıda bahsedilen konularla ilgili sonuçların yapılan yayınlarla ortaya çıkması durumunda meslek ilkelerinden hangisinin / hangilerinin ihlal edilmiş olabileceğini bulunuz	➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine geri dönerek tekrar ediniz. ➤ Dikkatli olunuz.
➤ Basın Konseyi’ne Basın Meslek İlkeleri’nin ihlalleri ile ilgili olarak yapılan şikâyetlere konseyin internet sitesinden yararlanarak ulaşınız. Bu şikâyetler hakkında konseyin verdiği kararları ve gerekçelerini inceleyiniz.	➤ www.basinkonseyi.org.tr adresinden ulaşınız. ➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine dönerek tekrar ediniz. ➤ Dikkatli olunuz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Basında mesleki etik ilkelerinin işlememesi durumunda yaşanabilecek sonuçları, doğru ve eksiksiz bir şekilde sıralayabildiniz mi?		
2. Gazetecilerin görevlerini yaparken dikkat etmeleri gereken kurallara uymamaları sonucu yaşanabilecek durumları sıralayabildiniz mi?		
3. Gün içerisinde medyada (yazılı, sözlü, görsel ve işitsel vb.) yer alan haberleri basın meslek ilkeleri açısından incelediniz mi?		
4. Yukarıdaki yayınları inceleyerek basın meslek ilkelerinden hangisinin/ hangilerinin ihlal edilmiş olabileceğini bulabildiniz mi?		
5. Basın Konseyine Basın Meslek İlkeleri'nin ihlalleriyle ilgili yapılan şikâyetleri konseyin internet sitesinden yararlanarak ulaşarak bu şikâyetler hakkında konseyin verdiği kararları ve gerekçelerini incelediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme” ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi özel hayatın gizliliğinin geçersiz sayılabileceği durumlar arasında yer almaz?**
A) Yolsuzluk üstüne araştırma ve yayın
B) Toplum sağlığının korunması
C) Toplumun güvenliğinin korunması
D) Kamuoyu ilgisi
2. **Aşağıdakilerden hangisi gazetecinin doğru davranış kuralları arasında yer almaz?**
A) Gazeteci yargı sürecinde taraf olamaz.
B) Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda sanık, tanık ya da mağdur olsun, 16 yaşından küçüklerin isimleri ve fotoğrafları yayımlanamaz.
C) İlaç tavsiyesinde mutlaka uzmana danışılmalıdır.
D) Gazeteci kendi çabasıyla elde etmedikçe, bir kaynağın verdiği bilgi veya belgenin yayınlanma tarihi konusunda onun arzusuna uyar.
3. **Aşağıdakilerden hangisi gazetecinin doğru davranış kuralları arasında yer alır?**
A) Gazeteci hediye kabul edebilir.
B) Gazeteci her durumda mağdurlarının fotoğrafları, görüntüleri veya kimliklerini yayımlayabilir.
C) Gazeteci haberle ilgili olarak her yaştaki insanla röportaj yapabilir.
D) Gazeteci, hakkında haber veya yorum yazdığı ya da yazacağı menkul veya gayrimenkul kıymetlerin doğrudan veya dolaylı alım satımını yapamaz.
4. **Aşağıdakilerden hangisi dünyada ilk Basın Ahlak Yasası'nın kabul edildiği ülkedir?**
A) İngiltere
B) Amerika Birleşik Devletleri
C) Fransa
D) Almanya
5. **Aşağıdakilerden hangisi basın sorumlulukları arasında yer almaz?**
A) Tarafli olmak
B) Kamu yararı gözetmek
C) Kişisel çıkar düşünmemek
D) Kişilik haklarına saygılı olmak

6. Aşağıdakilerden hangisi Basın Meslek İlkeleri arasında yer almaz?

- A) Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse “suçlu” ilan edilemez.
- B) Şiddet ve zorbalığı özendirici yayından kaçınılır.
- C) Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.
- D) Kişilerin özel yaşamı hiçbir şekilde yayın konusu olamaz.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Basın özgürlüğünün önemi ve basın özgürlüğünü sağlamak amacıyla kurulan mesleki etikle ilgili kuruluşları eksiksiz değerlendirebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Ülkemizi basın özgürlüğü açısından komşu ülkelerimizle karşılaştırarak sonuçlarını arkadaşlarınızla tartışınız.
- İlinizde bulunan gazetecilikle ilgili mesleki kuruluşları araştırarak ilgili kuruluşlardan çalışmaları hakkında bilgi alınız.
- Basın Konseyi tarafından yayımlanan aylık ve yıllık raporları inceleyiniz.

2. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE BASINDA ÖZDENETİM KURULUŞLARI

2.1. Basın Özgürlüğü

Demokratik sistem içerisinde medyanın görevini en iyi şekilde yapabilmesinin tek güvencesi, basın özgürlüğüdür. Son yıllarda bu kavramın yerine, iletişim özgürlüğü kavramı da kullanılmaktadır. Basın özgürlüğü kavramı yazılı basını kapsadığı gibi görsel ve işitsel basını da kapsamaktadır.

Basın özgürlüğü, düşünce açıklama özgürlüğü kapsamında düşünülmektedir. Düşünce özgürlüğü, bir düşüncenin açıklanması ve bu düşüncenin etrafında toplanmanın sağlanması hakkını kapsar.

Düşüncelerini açıklama özgürlüğü üç ögeden oluşur:

1. Bir açıklama bulunması: Düşünceyi hukuk alanı içine sokan, onun açıklanmasıdır. Bir düşünce açıklanmamışsa bireylerin kafaları içinde saklanmışsa bu düşünce psikoloji veya ahlak biliminin konusu olabilir ama hukuk biliminin konusu dışındadır.

2. Açıklamanın düşünce niteliğinde olması: Yapılan açıklamaların düşünce niteliğinde olabilmesi için yapılan tüm bilgi ve düşünce açıklamalarının anlaşılabilir bir şekilde ve anlaşılabilir bir dille yapılması gerekir.

3. Düşünce açıklamasının temel hakları güvence altına alınmış kişiler tarafından yapılması: Burada sorun vatandaşlık kavramında ortaya çıkmaktadır. Düşünceyi açıklayan kişilerin vatandaş oldukları, yabancıların tarihsel gelişim sürecinde bu haktan yararlanamadıkları gözlemlenmektedir. Düşünce açıklama özgürlüğünün herkes için geçerli bir özgürlük olduğunu kabul etmek gerekir.

Basın, düşüncenin oluşturulması ve açıklanması için bir araç niteliğindedir. Basın özgürlüğü ise basının haber, düşünce ve fikirleri serbest bir şekilde toplayıp, yorumlayıp, eleştirip yayımlayabilmek yani bunları geniş kitlelere yazılı, sözlü veya görüntülü bir şekilde ulaştırabilmek haklarını kapsar. Bu özgürlük kişinin serbestçe ve hiçbir engelle uğramadan bilgi edinebilmesini, haber alabilmesini ve bu konuda bütün haberleşme araçlarını kullanabilmesini gerektirir.

Basın özgürlüğü ve bu özgürlüğü kazanma mücadelesi, Batı’da demokrasi ve insan hakları mücadelesiyle başlamıştır. Yüzyıllar boyunca iktidarlar, basını etkisiz hâle getirmek veya kendi güdümünde kullanmak için çalışmışlardır. Basın ise kendi özgürlüğü için mücadele vermiştir. Bir ülkede basın alanında çoğulcu ve özgürlükçü bir düzenlemenin söz konusu olabilmesi için basın kuruluş ve çalışmalarını düzenleyen sistem aşağıdaki ilkelerden vazgeçemez.

- Basın kuruluşlarının herhangi bir ön izin alma koşuluna bağlı olmaksızın kurulabilmesi mümkün olmalıdır.
- Basın alanını meslek olarak seçmek için herhangi bir koşul bulunmamalıdır.
- Basın kuruluşunun kendi isteği dışında yayın yapması sonucunu doğurabilecek hiçbir zorlama ve baskı olmamalıdır.
- Düşünce açıklama, eleştiri gibi yayın faaliyetleri; yayın sonrası kovuşturması konusu olmamalıdır.

Resim 2.1: Gazeteciler, habere ulaşma özgürlüğüne sahip olmalıdır.

- Medya kuruluşlarının ilettikleri haber ve yorumlarının, herhangi bir ön denetim uygulanmadan serbestçe dolaşımı sağlanmalıdır. Serbest dolaşımın sağlanmasının koşulları ise şunlardır:
 - Olaya serbestçe ulaşma ve haberi veya bilgiyi elde etme özgürlüğü
 - Haberi alma, habere ulaşma özgürlüğü
 - Olayı aktarma özgürlüğü

Özgürlükçü demokratik bir sistemde devletin kitle iletişim araçlarıyla ilgisi, yalnızca basının özgürce çalışabilmesi için gerekli yasal şartları ve ortamı sağlamasıyla belirlenir. Gerekirse ekonomik destek de sağlanabilir ancak yayınların içeriği konusunda yönlendirmede bulunamaz. Böylelikle halkın siyasal yaşama ve kontrol gücüne etkin bir şekilde katılma imkânı artar.

Basın özgürlüğünün sınırı, kişi özgürlüğünün sınırıdır. Basın özgürlüğü, kişi özgürlüğünün sınırlarına tecavüz edemez. Çoğu ülkenin anayasalarında iletişim özgürlüğüne yer verilmiş olmakla birlikte "ancak" ile başlayan bir takım kısıtlamalar da eklenmiştir.

Özgür basın, ifade özgürlüğünün merkezinde yer alır. Bu hak; kamu makamlarının izni olmaksızın ve ulusal sınırlara bakılmaksızın bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü içerir. Bu özgürlükler; ulusal güvenlik, ülke bütünlüğü, kamu güvenliği, genel sağlık ve ahlakın korunması, şeref ve hakların korunması gerekçesiyle hukukun ön gördüğü bazı yasak ve yaptırımlara tabi tutulabilir.

ABD Anayasası'nın birinci maddesi "Kongre, ifade özgürlüğünü ya da basın özgürlüğünü kısıtlama altına alacak hiçbir yazı çıkaramaz." demektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi "Herkes ifade hakkına sahiptir." şeklindedir. Ülkemizde ise haberleşme ve basın özgürlüğü, Anayasamızın 22, 25, 26, 28, 29, 30, 31, ve 32. maddeleri ile güvence altına alınmıştır.

Anayasamızın haberleşme ve basın özgürlüğü ile ilgili maddelerini arkadaşlarınızla birlikte inceleyiniz.

Fotoğraf 2.2: Düşünce özgürlüğü, basın özgürlüğünün güvencesi

Düşünce ve görüşlerin özgürce açıklanmasını, siyasal iktidar da içinde olmak üzere her kurumun ve kuruluşun özgürce eleştirilmesini, halkın haber almasını, öğrenmesini, olaylar ve sorunlar üzerinde düşünmesini sağlayacak en önemli araç hiç kuşkusuz basındır. Sansür bütün bunları hedef almaktadır. Klasik anlayış, sansürü "iktidarda bulunanların korunmasını zorunlu gördükleri toplumsal, ahlaki düzeni baltalayan ya da baltalayacağına inandıkları düşünce, kanı ve eğilimlerin ortaya çıkışını sınırlama politikası" diye tanımlamıştır.

Bugün ise geniş anlamıyla sansür "özgürlüklerin kullanılmasının denetimi" olarak görülmekte ve düşünce suçu yasağı ile ilişkilendirilmektedir. Bir ülkede anayasayla ya da yasalarla düşünceye sınır getirilmişse orada dolaylı sansürün yürürlükte olduğu sonucuna

varılabilir. Burada ceza korkusu dolaylı sansür olarak görülmektedir. Bu durum "Cezai Sansür" olarak da ifade edilmektedir. Basının özgürce çalışmasını engelleyecek her şey örtülü sansür ya da gizli sansür sayılır. Asıl sansür (önleyici sansür); basındaki haber, yazı vb. ürünlerin basından önce denetlenmesidir.

Basın özgürlüğü ve basın çalışanlarının özgürlüğü bir bütündür. Bu özgürlükler, toplumsal özgürlüklerden ayrı tutulamaz. Toplumsal yapı her alanda olduğu gibi bu alanda da kaçınılmaz olarak kendini gösterecektir. Özgürlüğün ve demokrasinin temel taşlarından biri olan basını ne kadar korur, çalışma koşullarını ve özgürlüğünü ne kadar yüksekte tutarsak toplumun özgürlüğü de o ölçüde yüksek olacaktır.

2.2. Basında Öz Denetim Kuruluşları

Basın özgürlüğünün önündeki en büyük engellerden biri, bu mesleğe tanınan hak ve ayrıcalıkları kendi çıkarları için kullanan basın mensuplarıdır. Bu kişileri denetlemek, basının devlete karşı özgürlüğünü savunmak, basının saygınlığını korumak için basın ahlak yasalarının hazırlanması ve öz denetim kurumlarının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle hemen her ülkede, milletlerarası alan dâhil olmak üzere gazeteciler arasında ahlak yasalarının belirlenebilmesi amacıyla girişimler gerçekleştirilmiş, projeler hazırlanmış hatta Birleşmiş Milletlerin bir alt komisyonu "Milletlerarası Basın Ahlak Yasası"nı belirlemeye çalışmıştır. Basın, kendi içinde mesleki birtakım norm ve kurumlar oluşturmuştur. Medyanın öz denetimi dediğimizde anlaşılan, bu kurum ve kurallardır. Yani basının, yasal yaptırımlardan kendini korumak için birtakım mesleki ve ahlaki kurallar çerçevesinde kendi kendini denetlemesidir.

Çeşitli ülkelerde uygulanan öz denetim sistemlerine bakarak bu kuruluşların fonksiyonlarını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Basın özgürlüğünü korumak, basın özgürlüğünü tehdit eden tehlikelere karşı mücadele etmek, devletin basınla ilgili yapacağı düzenlemeleri takip etmek ve gerekirse bu konuda müdahalelerde bulunmak
- Basın özgürlüğünün medya kuruluşları ve mensuplarınca istismar edilmesine karşı mücadele etmek ve bu konuda ahlak ilkeleri oluşturarak bunlara uyulmasını sağlamak
- Medyayı hükümet, parlamento ve kamuoyu önünde bir bütün olarak temsil etmek ve bunların karşısında medyanın saygınlığını ve güvenilirliğini korumak

2.2.1. Gönüllü Kuruluşlar

Gönüllü kuruluşlar, kanuni bir yaptırım ve zorlama olmadan gazetecilerin bir araya gelerek kurdukları ve bu kuruluşu oluşturan kişilerin verdiği yetkileri kullanabilen öz denetim kuruluşlarıdır. Basın Şeref Divanları ve Basın Konseyleri bu tip kuruluşlara örnektir.

İlk kez 1916 yılında İsveç'te uygulanmaya başlayan bu sistemin en başarılı ilk örneğini, 1953'te kurulan İngiliz Basın Konseyi vermiştir. 1956'da Federal Almanya'da, 1961'de Avusturya'da, 1962'de İsrail'de, 1964'te Güney Kore'de, 1965'te Hindistan'da, 1968'de Gana'da, 1960 ve 1986'da Türkiye'de basın konseyleri kurulmuştur.

Gönüllü kuruluşlar, sadece basın mensuplarınca kurulan ve aralarında basın dışı kuruluşların temsilcilerinin de bulunduğu kuruluşlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Basın Şeref Divanı niteliğindeki kuruluşlar, yetki yönünden basın yasasını ihlal edenlere gerekli disiplin tedbirlerini uygulamakla yetinirken; Basın Konseyi niteliğindeki kuruluşlar bu yetkiyle birlikte iktidarlara karşı basının bütününi temsil etmekte, basın hürriyetinin gerçekleşmesini sağlamakta ve mahkemeler için bilirkişi olarak görev yapmaktadır. Alman ve İngiliz kuruluşları bu ikinci örnektendir.

Gönüllü kuruluşların başarılı olabilmelerinin en önemli şartı; basın tarafından kabul edilmiş olması, saygınlık kazanabilmesi ve kamuoyunun desteğini alabilmesidir.

2.2.2. Kanunla Kurulan Kuruluşlar

Gönüllü kuruluşların başarılı olamadığı durumlarda ise kanunla kurulan kuruluşlar gündeme gelmektedir. Kanunla kurulan ve kanunun kendisine verdiği yaptırımları uygulayan öz denetim kuruluşları, esas itibarıyla kamu tüzel kişiliğine sahip barolar, tabip odaları, mühendis odaları gibi meslek kuruluşlarının bir benzeridir. Anayasada yeri belirlenmiş ve kanunlarla belirli prosedüre ve seçim yöntemlerine göre kurulan bu kuruluşlar, denetimleri bakımından da yargıya bağlıdır.

Kanunla kurulan kuruluşların yaptırım güçleri ve etkinlikleri çok daha fazladır. Bu kuruluşlara üye olanlar, alınan kararlara uymak zorundadır. Özellikle, basın ahlak kurallarının pek ciddiye alınmadığı, basın özgürlüğünün çok fazla istismar edildiği ve basın mensuplarının bunu önleme yolunda bir girişimde bulunmadıkları ülkelerde, bu kuruluşların etkili olabilme şansı daha fazladır. Fakat basın, diğer mesleklerle benzemediği ve demokratik sistem içindeki kamu görevini gereği şekilde yerine getirebilmesi için siyasi iktidarların baskısından uzak kalması gerektiğinden, kanuna dayanarak kurulan kuruluşların çeşitli sakıncaları da bulunmaktadır. Bu sakıncalar şu şekilde ifade edilmektedir:

- Bu tip kuruluşlar basın üzerinde bir tür vesayet kurma niteliği gösterebilir. Her şeyden bağımsız çalışması gereken basın, vesayet altına sokulursa bizzat basın, bu kuruluşa karşı çıkar ve kamuoyu huzurunda itibarını kırmak için elinden geleni yapar.
- Barolar ve tabip odalarıyla olan karşılaştırmanın pek geçerli olmadığı görülmektedir. Kanuna dayanan bir kuruluşun hükümetin diğer bir organı olduğu iddia edilebilir. Avukatlar ve diğer meslek sahipleri için belirli bir yetişme yolu vardır. Basın mesleğinde ise belirli bir yetişme yolunu zorunlu kılmak tehlikeler doğurur. Bu durumda, gazetecilik mesleğinin belli bir formasyon (biçimlenme) aşamasından geçenlere tahsis edilmesi zorunlu olur.

- Bu ise basın özgürlüğü ile bağdaşmaz. Diğer mesleklerden basın mesleğine geçilebilmesini önler ve bu da doğrudan basının aleyhine olur.
- Avukatlık, doktorluk gibi meslekleri yapmakla gazetecilik yapmak; yani fikir ve düşünceleri yayımlamak hakları arasında anayasal yönden çok büyük farklar bulunmaktadır. Söz konusu meslekleri birbiriyle kıyaslayarak kanunla kurulan basın kuruluşlarını savunmak zorlaşır.

2.2.3. Ombudsman (Kamu Denetçisi-Vatandaş Koruyucusu)

Basının öz denetimi modellerinden biri de ombudsmanlıktır. Ombudsman modeli, İsveç'teki öz denetim uygulamalarından esinlenerek geliştirilmiştir. Ombudsman "vatandaş koruyucusu" anlamına gelen, İsveççe kökenli bir sözcüktür. Bir basın organı bünyesinde soruşturma yapmak, karar vermek, açıklamalarda bulunmak ve bazen de hataları düzeltmekle görevli kişidir. Ombudsmanlar, basın kurumu içinde bağımsız bir özellik taşır. Ombudsman kurumunda tarafsızlık çok önemlidir. Bir ombudsmanı olan ilk basın organı Louisville Courier-Journal'dır. (ABD-1967)

Ombudsman, esas itibarıyla, hukuk devletini en ideal düzeyde geliştiren ülkelerde, hukuk teminatının üzerinde, vatandaşa bir teminat sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Ombudsmanın zorlayıcı yetkileri yoktur. Yönetimin haksızlığını araştırır. İdareyi zorlayamaz ancak özellikle gelişmiş ülkelerde idare kendini ombudsmanın kararına uymaya mecbur hissetmektedir. Ombudsmanın bu gücü, kitle iletişim organlarıyla çok sıkı ilişkisinden kaynaklanır. Ombudsman, idarenin bir haksızlığını tespit ettiği zaman, bunu idareye bildirir. Bu haksızlık düzeltilmeyecek olursa, meseleyi anında basın yayın organlarına iletmek ve kamuoyu oluşturmak suretiyle idareyi zorlamak imkânlarına sahiptir. Kamunun, basın konseyleri ve ombudsmanlara gösterdiği ilgi, gelen çok sayıda şikâyet ile anlaşılır. Bunların sayısı, mahkemelere yapılan şikâyetlerden fazladır. Örneğin, Kanada'da altı basın konseyi, yılda yaklaşık 200 şikâyet almaktadır. Bu, basına karşı açılan adli davaların çok üstünde bir sayıdır.

2.2.4. Türkiye'deki Öz Denetim Uygulamaları

Türkiye'de, basının öz denetimi konusu gündeme geldiği zaman genellikle 1960'ta kabul edilen Basın Ahlak Yasası ve Basın Şeref Divanı uygulaması başlangıç olarak kabul edilir. Fakat bu tarihten önce de Türk basınında birtakım örgütlenmeler gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemden beri basının örgütlenme çalışmaları sürmektedir.

➤ Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye

Basın tarihimizde, gazetecilerin kendi aralarında kurdukları ilk meslek kuruluşu, "Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye"dir. 1908 Temmuz'unun on birinde, İstanbul'da elli kişiye yakın gazetecinin bulunduğu bir toplantıda cemiyetin kuruluşuna karar verilmiştir.

Cemiyetin nizamnamesinde, basın ahlakını ilgilendiren ve -bugünkü anlamda olmasa bile- basının öz denetimini sağlamaya yönelik hükümler vardır.

Cemiyete üye olan Osmanlı basınının yükümlülükleri nizamnamenin 14. maddesinde, “Gazeteler şantaj yapamayacaklar, çirkin kelime ve imadan ve genel ahlaka aykırı yazı ve haberlerden kaçınacaklar, yabancı devletlerin ve Osmanlı vatandaşı olan kişilerin haysiyetini incitecek yolda yayında bulunamayacaklardır.” şeklinde belirtilmektedir. Bu, aynı zamanda, basın tarihimizdeki ilk “basın meslek ilkeleri” sayılmaktadır.

Cemiyet, hem basın tarihimizdeki ilk basın meslek kuruluşu girişimi olması, hem de basın meslek ilkelerini ortaya koyması ve basında bir tür öz denetim sistemi getirmesi açısından önemlidir.

➤ **Osmanlı Matbuat Cemiyeti**

Osmanlı Matbuat Cemiyeti, günümüzdeki Gazeteciler Cemiyeti de dâhil olmak üzere ülkemizde kurulan birçok basın meslek kuruluşunun çekirdeğini oluşturmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı’nın ortalarında yeni bir basın derneği kuruluşuna ihtiyaç hissedilmişti. Savaş döneminde İstanbul’da müttefik devletlerin gazetecileri bulunmakta ve Türkiye’deki meslektaşlarıyla görüşmektedirler. Müttefik devletlerdeki basın dernekleri de Osmanlı Basını ile temasa geçmek istegindedir fakat bu konuda başvurulacak hiçbir merci bulamadıkları için girişimleri sonuçsuz kalmaktadır. Bu arada, Alman Basın Derneğinin Türkiye’deki günlük yayın yapan bazı basın kuruluşlarının başyazarlarını Almanya’ya davet etmek istemesine karşın yetkili bir makam bulamamış olması, bir dernek kurma girişimlerini hızlandırmıştır. Böylece 25 Haziran 1917’de, Sabah matbaası geçici merkez seçilerek Mahmut Sadık Bey’in başkanlığında kurulan bir idare heyetince Osmanlı Matbuat Cemiyeti kurulmuştur.

İlk kongresi, 15 Şubat 1918’de yapılmış ve yönetim kurulu seçilmiştir. Cemiyetin bu dönemdeki en belirgin etkinliği, Almanya’dan Türk gazeteleri için getirilen kâğıtların dağıtımına aracılık etmek ve 1919 yılında, ülkenin basın mensupları ve aydınlarını bir araya getirmek üzere bir Matbuat Kulübü kurulması olmuştur.

Bu dönemde, cemiyetin ismi Türk Matbuat Cemiyeti olarak değiştirilmiş, 1921’de Matbuat Cemiyeti olmuş, 1930 yılında ise İstanbul Matbuat Cemiyeti olarak değiştirilmiştir. 1935’te cemiyetin adı, Atatürk’ün isteği ile Basın Kurumu olmuştur. O yıl toplanan kongre açılırken gazeteciler, o zamanın moda davranışıyla “İstanbul Matbuat Cemiyeti” adına Atatürk’e bir bağlılık telgrafi çekmişler, Atatürk de kendilerine “Basın Kurumuna” diye başlayan bir telgrafla karşılık verince, derneğin adı derhâl “Basın Kurumu” olmuştur.

Cemiyet, 1938 yılında Basın Birliği Kanunu gereğince dağıtılmış ve Hakkı Tarık Us’un başkanlığında “İstanbul Basın Birliği” kurulmuştur. Kanunla kurulan ve devlet güdümünde olan bu birlik, İkinci Dünya Savaşı yıllarında gazetecilerin mesleki tek örgütü olmuştur.

➤ **Türk Basın Birliği**

Basın tarihimizde, kanunla kurulan ilk ve son basın meslek kuruluşu “Basın Birliği”dir. Basın Birliği, kanunla kurulan bir örgüt olması ve tek parti dönemi uygulamalarını yansıtmaması nedeniyle, basının öz denetim konularında yapılan tartışmalarda öz denetim kuruluşlarına “kötü örnek” olarak gösterilmiştir.

Birliğin kurulmasındaki temel amaç, basını devlet tarafından denetim altına almaktır. Türk Basın Birliği, Kuruluş Kanunu’nun kendisine verdiği ve basın mensupları açısından hayati önem taşıyan yetki ve yaptırımları, savaş yılları boyunca siyasi nedenlerle uygulamaya geçirmemiştir.

Dünyada ve Türkiye’de meydana gelen değişiklikler ve gelişmeler sonucunda, Türk Basın Birliği, 30 Mayıs 1946’da TBMM’de kabul edilen ve 18 Haziran 1946’da yürürlüğe giren bir cümlelik kanunla kaldırılmıştır.

➤ **Basın Şeref Divanı**

24 Temmuz 1960’ta Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ile Türkiye Gazeteciler Sendikası’nın ortak girişimi sonucu Basın Ahlak Yasası gazeteciler ve yayın kuruluşları temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Uygulamaları denetlemek için de Basın Şeref Divanı kurulmuş ve 24 Temmuz "Basın Bayramı" ilan edilmiştir. 24 Temmuz aynı zamanda İkinci Meşrutiyet’in ilanı ve sansürün kaldırılması tarihidir. Bütün gazeteler, Basın Ahlak Yasası’na ve Basın Şeref Divanının kararlarına uymayı kabul ve taahhüt etmişlerdir.

Basın Şeref Divanının, basının öz denetimiyle ilgili çok fazla bir yaptırım gücü bulunmamaktaydı. Yaptırım gücü; şikâyet edilen yayın organına “tembih”, “tavsiye”, “ihtar”, “kınama”, “tekzip talebinde bulunma” gibi manevi yaptırımlardı. Divan, uzlaştırma yoluna gidebileceği gibi meslek mensuplarını ihraç yetkisine de sahipti.

Divan, yaptırım gücünün zayıflığından dolayı başka yaptırımlar arama yoluna gitmiş ve basına en hassas olduğu konuda “Basın ilan Kurumundan alınan ilanların kesilmesi” yaptırımını uygulayarak etkili olmaya çalışmıştır. Basın Şeref Divanınca, hakkında bir yıl içinde 3 ihtar ve 1 takbih cezası verilen gazete ve dergilerin ilan ve reklamlarının Basın İlan Kurumu tarafından kesilmesi uygulamasına gidilmiştir. En önemli gelir kaynaklarına yapılan bu müdahaleden memnun olmayan süreli yayınlar, bir yandan ilan kesme kararlarına karşı Danıştay’da açtıkları iptal davalarını kazanırlarken diğer yandan Basın Şeref Divanına verdikleri taahhütleri geri almaya başlamışlardır. Bu durum, Divan’ın da sonunu getirmiştir. Bundan sonra Basın Şeref Divanı, tamamen etkisiz ve işlevsiz bir konuma gelmiştir.

Basın Şeref Divanı tarafından hazırlanan Basın Ahlak Yasası’nı araştırarak inceleyiniz.

➤ **Basın Konseyi**

Basın Konseyi, Mayıs 1986'da "Basının Sorunları" üzerine konuşmak için toplanan 28 gazetecinin bir araya gelmesiyle başlayan çalışmaların ürünüdür. Bir buçuk yıl devam eden "Çalışma Grubu"nun çabaları sonucunda 6 Şubat 1988'de Konsey fiilen kuruldu.

Basın Konseyi şu iki organdan oluşmaktadır:

1. Basın Konseyi Üyeler Kurulu (BKÜK)
2. Basın Konseyi Yüksek Kurulu (BKYK)

Basın Konseyi'nin bir Genel Sekreteri ve Genel Sekreter'e bağlı elemanlardan oluşan bir bürosu bulunmaktadır.

Basın Konseyi Yüksek Kurulu üyeleri, kendi aralarında gizli oyla bir başkan ve bir ikinci başkan seçer. Basın Konseyi'ni başkan temsil etmekte, başkanın bulunmadığı zamanlarda ise ikinci başkan, o da yoksa genel sekreter temsil yetkisini kullanır.

Yazılı, sözlü veya görüntülü basında; yani gazete, dergi, radyo, televizyon veya haber ajanslarında "Basın Meslek İlkeleri'ni" ihlal eden bir yayından dolayı yayına muhatap ve mağdur durumda olan herkes, Basın Konseyine başvurma hakkına sahiptir. Bunun için Konseye bir şikâyet dilekçesi vermesi ve konu sonuca bağlandığı takdirde, hukuki yollara başvurmayacağına dair bir taahhüname imzalaması yeterlidir.

Basın Konseyi Yüksek Kurulu, kamu davası açılmış, yargıya intikal etmiş olan veya yayını üzerinden 2 aydan fazla süre geçmiş bulunan şikâyetleri görüşmemektedir. Yayında adından açıkça söz edilmese bile kimliği okuyucularca kolaylıkla teşhis edilebilecek olanların başvurusu da dikkate alınmaktadır.

Basın Konseyi Yüksek Kurulu, basın mensupları ve basın organları hakkındaki başvuruları, Basın Meslek İlkeleri çerçevesi içinde değerlendirir. Basın Konseyi'nin yaptırımları manevidir. Kararın ağırlığına göre Basın Konseyi Yüksek Kurulu, basın mensupları ve basın organları hakkında "şikâyeti yersiz bulma", "uyarma" veya "kınama" kararı alabilir ancak basın mensuplarının veya basın organlarının meslek dışındaki kişilerle ilgili başvuruları hakkındaki kararlar farklı olabilir.

Bu kararların etkinliğinin az olması nedeniyle Konsey, yeni bir yaptırım şeklini kabul ederek "Basının saygınlığını düşürücü nitelikte yayınlarında ısrarı alışkanlık hâline getirenlerin bu kurul ile ilişkilerini kesmek" şeklinde bir madde ekleyerek kararların etkinliğini arttırmayı hedeflemiştir. Konsey genelde, başvuruları uzlaşmayla sonuçlandırma amacındadır.

2.3.Mesleki Kuruluşlar

2.3.1. Cemiyetler

➤ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti 10 Haziran 1946'da Sedat Simavi tarafından kurulmuştur. Cemiyetin birçok ilde temsilcilikleri bulunmaktadır.

Cemiyetin amacı gazetecilik mesleğini, mesleğin geleneklerini, ahlak ilkelerini korumak; herkesin bilgi edinme, gerçekleri öğrenme hakkının bir aracı olan iletişim ve düşünce özgürlüğünü sağlamak; gazetecileri meslekleri içinde maddi ve manevi yönleriyle ilerletmek ve yüceltmek şeklinde özetlenebilir.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti; Türkiye'de basın üzerindeki sansürün ilk kez kaldırıldığı gün olan 24 Temmuz 1908 tarihinin yıldönümlerini, basın özgürlüğü yolunda bir mücadele günü olarak kutlamaktadır. Cemiyet tarafından her yıl 24 Temmuz'da Sedat Simavi Gazetecilik Başarı Ödülleri, Basın Özgürlüğü Ödülü ile Burhan Felek Basın Hizmet Ödülleri verilmektedir. Yönetim Kurulu gerekli gördüğünde Yerel Medya Başarı Ödülü ve özel ödüller de vermektedir.

2.3.2. Sendikalar

Sendikalar, gazetecilerin çıkarlarını ve sosyal haklarını korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.

➤ Türkiye Gazeteciler Sendikası

Ülkemizde kurulan ilk sendikalar arasında yer alan Türkiye Gazeteciler Sendikası, gazetecileri sendikal bir kuruluş çatısı altında toplamayı amaçlayan 20 gazeteci tarafından 10 Temmuz 1952'de İstanbul Gazeteciler Sendikası adı ile kurulmuştur. Diğer illerde kurulan sendikalar, bir süre sonra Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu adı altında birleşmiştir.

İstanbul Gazeteciler Sendikası, 1957 yılında Türk-İş'e üye olmuştur.

Sendikanın adı 1963'te Türkiye Gazeteciler Sendikası olarak değiştirilmiştir. TGS, 1. Olağan Genel Kurulu'nu 24-25 Aralık 1965'te gerçekleştirmiştir. İlk Olağan Genel Kurulda, TGS'nin Uluslararası Gazeteciler Federasyonuna (FIJ-IFJ) üye olması da kabul edilmiştir.

Başlangıçta sadece 212 sayılı yasaya tabi olarak çalışan basın mensuplarının üye oldukları TGS, bütün basın emekçilerini kapsayacak biçimde örgütlenme çalışmalarına 1969'da başlamıştır. Türkiye Gazeteciler Sendikası İstanbul Şubesinin 17 Kasım 1971'de toplanan genel kurulunda gazete, dergi ve ajans çalışanlarının tümünün tek sendika çatısı altında toplanması ilkesi kabul edilmiştir.

Gazete, dergi ve ajanslar dışındaki matbaa iş yerlerini de kapsayan bir örgütlenme düzenine giren TGS, 7 Mayıs 1983'te yürürlüğe giren 2821 sayılı Sendikalar Yasası ve bu yasaya göre hazırlanan İşkolları Tüzüğü nedeniyle yalnızca gazete, dergi ve ajans işyerlerinde örgütlenme konusunda yetkili olmuş, matbaa iş yerleri 27 numaralı Gazetecilik İşkolu dışında kalmıştır.

1 Nisan 1995'te toplanan TGS Olağanüstü Genel Kurulunda, radyolar ile televizyonların haber birimlerinde çalışanların da sendikaya üye olabilmeleri için Ana Tüzük'te değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikten sonra, TGS Yönetim Kurulu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurarak, özel radyo ve televizyon çalışanlarının 27 numaralı Gazetecilik İşkolu'na dâhil edilmesini istemiştir. Resmi Gazete'nin 10 Nisan 1996 tarihli sayısında yayımlanan tüzük değişikliği ile sendikanın örgütlenme alanı genişletilmiştir ancak yazılı, görsel ve işitsel basın kuruluşlarının holdingleşme süreciyle birlikte sendikaya üye olan gazetecilerin sayısında büyük oranda düşüş yaşanmıştır.

➤ **Diğer Sendikalar**

Fikir ve kol işçilerinin kurmuş oldukları sendikalara karşı Gazete Sahipleri Sendikası oluşturulmuştur. Ayrıca kısa adı Basın- İş olan Türkiye Basın İşçileri Sendikası ile Yazarlar Sendikası da faaliyetlerini sürdürmektedir.

2.3.3. Dernekler

➤ **Çağdaş Gazeteciler Derneği**

Çağdaş Gazeteciler Derneği, 1978'de kurulmuştur. Derneğin kısaltılmış adı ÇGD'dir. Genel merkezi Ankara'dadır. Amacı demokrasinin en temel kurumu olan, bütün öteki özgürlüklere kaynaklık eden düşünceyi ifade ve basın özgürlüğünün Türkiye'de tam olarak gerçekleşmesi, haber alma hakkının hiçbir baskı ve sınırlama olmaksızın kullanılabilmesi, gazetecilerin mesleki hak ve çıkarlarının korunup geliştirilmesi ve bu yönde sendikal örgütlenmenin güçlendirilmesi için çalışmak; üyelerinin kültürel gelişmesine, ekonomik ve sosyal refah düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunmaktır.

Çağdaş Gazeteciler Derneğinin yaptığı çalışmaları, derneğe üyelik koşullarını ve üyelik başvuruları kabul edilen gazetecilerin uymak zorunda oldukları meslek etik kurallarını araştırarak inceleyiniz.

➤ **Diğer Gazetecilik Dernekleri**

Gazetecilikte uzmanlaşmanın giderek yerleşmesi yeni örgütlenmeleri de beraberinde getirmiştir. Türkiye Spor Yazarları Derneği, Parlamento Muhabirleri Derneği, Yargı Muhabirleri Derneği, Ekonomi Muhabirleri Derneği, Foto Muhabirleri Derneği, Cumhurbaşkanı ve Başbakanlık Muhabirleri Derneği, Belediye Muhabirleri Derneği vb. sayılabilir.

2.3.4. Diğer Örgütlenmeler

➤ **Gazeteciler Federasyonu**

Ankara ve İzmir Gazeteciler Cemiyetinin öncülüğünde, çeşitli basın kuruluşlarının katılımıyla oluşturulmuştur. Federasyona ilk aşamada, 31 Gazeteciler Cemiyeti, üye olmuştur.

➤ **Türk Basın Birliği**

Genel merkezi İstanbul'dadır. Afyon, Bilecik, Çanakkale, Gaziantep, Eskişehir, Kırklareli, Kocaeli, Kütahya, Siirt, Kırıkkale ve Kastamonu'da şubeleri vardır.

➤ **Anadolu Basın Birliği**

Genel merkezi Ankara'dadır. Amasya, Edirne, Gaziantep, Kastamonu ve Ordu'da temsilcilikleri; Sivas, Elazığ, Tokat ve Şanlıurfa'da şubeleri bulunmaktadır.

➤ **Anadolu Gazete, Radyo ve TV Yayıncıları Birliği**

Merkezi Ankara'da olan birlik 1995'te kurulmuştur.

2.3.5. Gazetecilikte Uluslararası Örgütlenmeler

➤ **Uluslararası Gazetecilik Federasyonu (FIJ- IFJ)**

1926'da kurulan federasyon 1. ve 2. Dünya Savaşları nedeniyle işlevini tam olarak yerine getiremese de 1951'de Fransız Gazeteciler Sendikası'nın girişimi ile yeniden faaliyetlerine başlamıştır. Merkezi Brüksel'dedir. Dünyadaki basın sendikalarının bir araya gelerek oluşturduğu Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, gazetecilerin karşılaştığı zorluklara karşı uluslararası dayanışmayı sağlamayı amaçlıyor. Beş kıtada 60 ülkede yaklaşık 250 bin gazetecinin ortak sesi olan federasyon gazetecilerin güvenli bir ortamda çalışması için çalışmalar yapmaktadır.

➤ **Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü**

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün merkezi Paris'tedir. Mesleki uğraşlarında tehdit edilen gazetecilerin özgürlüğü için çalışan bağımsız bir dernek olan Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, basın konusunda kamuoyunun dikkatini çekmek için kampanyalar, uluslararası toplantılar düzenlemekte ve gazetecilere yapılan saldırılar konusunda aylık ve yıllık raporlar hazırlamaktadır.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Basın özgürlüğü için olması gereken koşulları sıralayınız.	➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine dönerek tekrar ediniz.
➤ Basın öz denetim kuruluşlarını sıralayarak karşılaştırınız.	➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine dönerek tekrar ediniz. ➤ Dikkatli olunuz. ➤ Kuruluşların avantajlarını ve sakıncalarını belirleyiniz.
➤ Basın Konseyinin örgütlenme yapısını ve çalışma sistemini inceleyiniz.	➤ Dikkatli olunuz. ➤ Konseye üye olabilecek meslek kuruluşlarını ve meslek elemanlarını belirtiniz. ➤ Konseyin şikâyetler hakkında karar verme sürecini inceleyiniz. ➤ Gerekirse öğrenme faaliyetine dönerek tekrar ediniz.
➤ Basın Konseyinin yayımladığı son aylık raporu bulunuz.	
➤ Raporu inceleyiniz.	➤ Dikkatli olunuz. ➤ Ay içerisinde basınla ilgili olan olayları ve ➤ Konseyin olayları değerlendirme şeklini inceleyiniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Basın özgürlüğü için olması gereken koşullarını sıralayabildiniz mi?		
2. Basın öz denetim kuruluşlarını eksiksiz bir şekilde sıralayarak karşılaştırılabildiniz mi?		
3. Basın Konseyi'nin örgütlenme yapısını ve çalışma sistemini incelediniz mi?		
4. Basın Konseyi'nin yayımladığı son aylık raporu buldunuz mu?		
5. Raporu inceleyerek ayın olaylarını belirleyebildiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme” ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi basında öz denetim sağlama yollarından biri değildir?
A) Ombudsmanlık
B) Konseyler
C) Sendikalar
D) Divanlar
2. Aşağıdakilerden hangisi düşüncelerini açıklama özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez?
A) Haklı olma
B) Bir Açıklama Bulunması
C) Düşünceyi açıklayan kişilerin vatandaş olmaları
D) Açıklamanın düşünce niteliğinde olması
3. Basın tarihimizde, gazetecilerin kendi aralarında kurdukları ilk meslek kuruluşu aşağıdakilerden hangisidir?
A) Matbuat Cemiyeti
B) Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye
C) Basın Şeref Divanı
D) Basın Konseyi
4. Aşağıdakilerden hangisi kanunla kurulan ilk ve son basın meslek kuruluşudur?
A) Basın Kurumu
B) Basın Şeref Divanı
C) Basın Konseyi
D) Basın Birliği
5. Aşağıdakilerden hangisi Basın Konseyi Yüksek Kurulunun görevlerinden biri değildir?
A) Basınla ilgili araştırmalar yapmak ve yayımlamak
B) Şikâyetleri karara bağlamak
C) İletişim özgürlüğünün genişlemesine ve gerçekleşmesine çalışmak
D) Basın Meslek İlkelerine aykırı davrananları meslekten ihraç etmek
6. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası gazetecilik örgütlenmelerinden biridir?
A) Çağdaş Gazeteciler Derneği
B) Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı
C) Sınır Tanımayan Gazeteciler
D) Hür Basın Birliği

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme” ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Demokratik sistem içerisinde medyanın görevini en iyi şekilde yapabilmesi için tek teminatı basın özgürlüğüdür.
2. () Basın kuruluşlarının herhangi bir ön izin alma koşuluna bağlı olarak çalışmaları basın özgürlüğünü engellemez.
3. () Basın özgürlüğünün önündeki en büyük engellerden biri, bu mesleğe tanınan hak ve ayrıcalıkları kendi çıkarları için kullanabilecek olan basın mensuplarıdır.
4. () Basın Konseyi kanunla kurulan kuruluşlar arasındadır.
5. () Basında öz denetim modellerinin başarılı olabilmesinde basın mensuplarının fonksiyonu yoktur.
6. () Basın Şeref Divanının başarısız olmasındaki en önemli sorun, “teşhir” yaptırımının etkinliğini sağlayıcı bir sistemin kurulamamasıdır.
7. () Basın Konseyi Yüksek Kurulu, basın mensupları ve basın organları hakkındaki başvuruları, Basın Meslek İlkeleri çerçevesi içinde değerlendirir.
8. () Basın ahlakı ise basın özgürlüğünü koruyabilmek ve sürdürebilmek için var olması gerekli bir ahlak anlayışıdır.
9. () Armağan, iyilik, bedava seyahat, özel uygulama ve ayrıcalıklar gazetecilerle işverenler arasındaki iş birliği açısından önemlidir.
10. () Hiçbir durumda kamu yararı, kişilik haklarından daha üstün tutulamaz.

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

11. Basın özgürlüğü özgürlüğü kapsamında düşünülmektedir.
12. Basının öz denetim dediğimizde anlaşılan, olmaktadır.
13. Ombudsman modeli,’teki öz denetim uygulamalarından esinlenerek geliştirilmiştir.
14. Basın tarihimizde, kanunla kurulan ilk ve son meslek kuruluşu.....’ dir.

15. Basın Konseyi'nde şikâyetler en çok ayda karara bağlanır.
16. Basın Konseyi Yüksek Kurulu intikal etmiş şikâyetleri görüşmemektedir.
17. Gazetecilerin yönelmesi gereken ortak değerlere genel olarak denilebilir.
18. Kişinin başkalarından gizlediği yaşam alanına..... denir.
19. Haberi oluşturan en temel unsuryararıdır.
20. Kişinin onur ve saygınlığını, toplum içinde ortadan kaldıran ya da zedeleyen tüm saldırılar saldırı olarak kabul edilir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ -1'İN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	B
3	D
4	B
5	A
6	D

ÖĞRENME FAALİYETİ- 2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	C
2	A
3	B
4	D
5	D
6	C

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Doğru
4	Yanlış
5	Yanlış
6	Doğru
7	Doğru
8	Doğru
9	Yanlış
10	Yanlış
11	düşünce açıklama
12	gönüllü kuruluşlar
13	İsveç
14	Basın Birliği
15	iki
16	yargıya
17	gazetecilik kodları
18	kişinin gizli yaşamı
19	kamu
20	kişilik hakkına

KAYNAKÇA

- **Basın Sözlüğü**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1998.
- BÜLBÜL Rıdvan, **Genel Gazetecilik Bilgileri**, İletişim Yayınları, Ankara, 2000.
- İÇEL Prof. Dr. Kayıhan, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2003.
- **İletişim Fakültesi Dergisi**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul, 1995.
- GİRGİN Dr. Atilla, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i**, İnkılâp Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000.
- DEMİR Yrd. Doç. Dr. Vedat, **Türkiye' de Medya ve Öz Denetim**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- DESMOULINS Nadine Toussaint, **Medya Ekonomisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.
- ÖZGEN Dr. Mahmut İhsan, **Basın Ahlak Kuralları**, Kardeşler Basımevi, İstanbul, 1988.
- TOKGÖZ Oya, **Temel Gazetecilik**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2005.
- Topuz Hıfzı, **Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
- YÜKSEL Erkan, Halil İbrahim GÜRCAN, **Haber Toplama ve Yazma**, Tablet Kitabevi, Konya, 2005.